

Intro:

V tomto videu si povieme niečo o právach detí. Som Nóra Bárdossy-Sánta, vedúca Centra pre práva detí Nadácie Hintalovon. Počas svojej práce sa často stretávam s tým, že práva detí sú ovenčené rôznymi mystériami. Mnoho ľudí si myslí, že práva detí sú abstraktné právne nariadenia, avšak nie je to tak. Práva detí sú jednoduché, detské potreby. Ak by som vás teraz požiadala o to, aby ste si do ruky vzali ceruzku a aby ste napísali, čo potrebuje dieťa k tomu, aby sa malo dobre – a pred čím ich máme chrániť – s veľkou pravdepodobnosťou by sme asi boli schopní zozbierať práva detí. Dnes už nie je otázkou, či majú deti špeciálne práva, oveľa viac je potrebné sa zamyslieť nad tým, či ich poznajú, a či ochrana práv funguje účinne.

Právne predpisy:

Práva detí 21. storočia chránia medzinárodné dokumenty, právne predpisy, vo väčšine krajín komplexný systém štátnych a miestnych inštitúcií, ako aj občianske združenia. Teoretická diskusia už neprebíha o tom, že dieťa nemôže pracovať v bani, nemôže vstúpiť do armády ako vojak, nie je možné ho voľne predávať, používať, týrať, alebo že je potrebné bojovať proti detskej prostitúcii a detskej pornografii. Pred 20 rokmi, v roku 1991 uverejnilo Maďarsko v zákone Dohovor OSN o právach dieťaťa, čo je základným katalógom práv dieťaťa. Od roku 1997 chráni práva detí žijúcich v Maďarsku aj ustanovenia maďarského zákona o ochrane dieťaťa.

Základné princípy:

Hlavné zásady práv detí určujú (1) kto je dieťa, (2) zákaz diskriminácie a (3) najpodstatnejší záujem dieťaťa.

Podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa je dieťa každá ľudská bytosť, ktorá nedovršila vek 18 rokov. Detstvo podľa platných maďarských zákonov začína okamihom počatia, a napriek tomu, že v niektorých oblastiach deti postupne získavajú „práva“, resp. vstupujú do sveta dospelých, predsa, koniec detstva nastáva dňom 18. narodenín.

Zákaz diskriminácie (článok 2.) hovorí, v súlade so všeobecnými zásadami ľudských práv, o nulovej tolerancii voči diskriminačnému zaobchádzaniu. Podľa toho ani jedno dieťa nemôže utpieť nevýhodu z dôvodu svojej rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetkových pomerov, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, situácie pri svojom narodení alebo inej situácie.

Spomedzi hlavných zásad je posledná, a zároveň najdôležitejšia: najpodstatnejší záujem dieťaťa.

Podľa niektorých analytikov len uplatnenie tohto článku samého o sebe by mohlo postačovať k tomu, aby sa práva detí a ich blaho vo svete dostali na vyššiu kvalitatívnu úroveň. Zásada hovorí: „Verejné a súkromné zariadenia sociálnej ochrany, súdy, správne orgány a zákonodarné orgány v každom svojom rozhodnutí,

ktoré sa týka dieťaťa, v prvom rade berú do úvahy záujem dieťaťa, ktorý stojí nad všetkým”.

Právo dieťaťa, ktoré stojí nad všetkým (je najpodstatnejšie) nie je rigidné, absolútne právo, ale predpokladá, že orgány, úrady (dospelí) konajúce vo veci dieťaťa sú schopné rozpoznať a zastupovať všeobecný záujem, potreby, práva detí. V mnohých prípadoch to znamená aj to, že je potrebné hľadať rovnováhu medzi právami viacerých detí existujúcimi v rovnakom čase (napríklad v prípade násilia v škole), ale môže to znamenať aj to, že dieťa môže samostatne prejsť svoje vlastné záujmy (napríklad v prípade rozvodu alebo rozhodnutí o umiestnení dieťaťa dostávajú v niektorých krajinách aj deti samostatné právne zastupovanie, nielen rodičia).

Čo sa týka Európy, maďarské deti poznajú svoje práva najmenej. Spomedzi detí, ktoré sa zúčastnili prieskumu vykonaného v minulosti, len 38 percent sa vyjadrilo tak, že vedia, čo sú to práva detí – čo predstavuje oproti priemeru 67 percent v rámci 27 členských krajín EÚ významné zaostávanie. Na otázku, či by deti požiadali o pomoc, keby cítili, že ich práva boli porušené, odpovedalo len 18 percent maďarských detí kladne.

Z údajov v rámci správy o deťoch s názvom Ako to vidíš ty? (Te hogy látod?), ktorý vypracovala Nadácia Hintalovon pre práva detí v roku 2019, vyplýva, že len asi polovica detí počula o svojich právach v porovnaní s tými, ktorí počuli o svojich povinnostiach – z 5 detí len 2.

Za uplatňovanie a ochranu práv detí zodpovedajú v prvom rade štát a rodičia. Rodičia zodpovedajú za to, aby deťom boli jasné ich práva a povinnosti (čo sa týka posledného: je dôležité vyzdvihnúť povinnosť učenia, ochrany vlastného zdravia, spolupráce s rodičmi). A štát zodpovedá za to, aby prostredníctvom vhodného inštitucionálneho systému zabezpečil uplatňovanie práv a v prípade porušenia práva potrebné konanie.

Aj toto sú práva dieťaťa:

[Dohovor](#) o právach dieťaťa formuloval v posledných desaťročiach práva detí výlučne v súvislosti s offline priestorom, avšak internet a technologický rozvoj medzičasom významne zmenili uplatňovanie práv detí.

Z tohto dôvodu najnovší komentár Dohovoru OSN o právach dieťaťa zverejnený v marci 2021 predstavuje mimoriadne dôležitý krok v oblasti ochrany práv detí, keďže stanovuje: práva detí platia aj online.

Vytvorenie bezpečia pre deti je v prvom rade zodpovednosťou rodiča – a to nielen doma alebo na ihrisku, ale aj v online priestore. Pre deti je mimoriadne

dôležité, aby od rodičov a od dospelých, ktorí sú pre nich dôležití, dostali dobré vzory aj ohľadom správania v digitálnom svete, veď to predstavuje základ aj toho, nakoľko budú samotné deti uvedomelí užívatelia internetu a ako budú vedieť byť prítomné na internete s väčšou mierou bezpečia.

Účasť:

Správne uplatňovanie práv detí je dôležité nielen preto, aby bolo zabezpečené blaho, potreby, záujmy detí. Naše detstvo ovplyvňuje celý náš život: aké zážitky nadobudneme ako deti, to bude určujúce aj v období našej dospelosti. Pozitívne zážitky v súvislosti s právami detí sú mimoriadne dôležité z hľadiska správania dodržiujúceho zákony a pravidiel, právneho vedomia ako aj poznania práva v období dospelosti. S najväčšou pravdepodobnosťou sa uvedomelý, zákony si ctiaci občan stane z dieťaťa, ktoré zažilo vlastné práva, ich zodpovedné uplatňovanie a aj ich obmedzenia. Článok 17. stanovuje nielen to, že dieťa má právo byť informované vo veciach, ktoré sa ho týkajú, ale aj to, že dieťaťu je potrebné podať informácie v takom jazyku a spôsobom, aby ich s istotou pochopilo, a aby mu bolo jasné, čo sa okolo neho deje (napríklad v prípade rozvodu, alebo trestno-právneho konania). Znamená to teda, že odborníkom, ktorí prichádzajú do kontaktu s deťmi, je potrebné pomôcť vhodnými školeniami, tréningami a odbornými materiálmi v záujme toho, aby v súlade s vekom a s rozpoznávacími schopnosťami dieťaťa boli schopní správne komunikovať.

Práva detí sú tu s nami, v našich každodenných životoch. Ako zodpovední dospelí vieme všetci spraviť niečo v záujme toho, aby sa deti mali lepšie – napríklad tým, že si ich všímame, vypočujeme si ich, odpovieme na ich otázky.